№ 177 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 16 1903 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 16 № 177

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Բաժանորդութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վնասված աշխատաւորի վարձատրութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Հին-Ղրիմից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Նամակ Պարիզից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Ֆինլանդիայից.

ՎՆԱՍՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մի քանի խոշոր գործարանատէրեր իրանց նախաձեռնութեամբ մտցրել էին աշխատաւորներին վարձատրելու սկզբունքը այն դէպքերում, երբ աշխատողը գործի միջոցին ստանում է առողջական վնաս, որով նա անընդունակ է դառնում այնուհետև ապահովել իրան և իր ընտանիքը։ Այդ սկզբունքը այժմ դարձաւ պարտաւորեցուցիչ բոլոր գործարանների համար և ստացաւ կանոնաւոր կազմակերպութիւն։

Եւրոպական պետութիւններից ամենից վաղ և ընդարձակ կերպով այդ գործի նախաձեռնողն եղաւ Գերմանիան, որ հասաւ շատ բարերար հետևանքների։ Գերմանիայի օրինակին սկսեցին հետևել և եւրոպական միւս պետութիւնները։ Եւ շատ ժամանակ չի անցնի, որ բանւորների վնասված դէպքերում վարձատրութեան գործը կը դառնայ ընդհանուր, կը տարածվի բոլոր երկիրներում։

Անդրկովկասում այդպիսի վարձատրութեան սկզբունքը գործնականապէս մտցրված է Բագուի գործարաններում, երկաթուղու վարչութեան մէջ, ուստի և գործարանները ընտելացել են վարձատրութեան գաղափարին։ Հրատարակված կանոնադրութիւնը ընդհանրացնում է այդ գործը բոլոր տեղերի համար։

Եւրոպական փորձը ցոյց է տալիս, որ վարձատրութեան սկզբունքը ընդհանուր առմամբ չէ վնասում գործարանատէրերին, այլ յաճախ նոյն իսկ նպաստում է նրանց գործարանների ծաղկման և զարգացման, որովհետև բանւորները, զգալով իրանց անապահով ապագան, աւելի ամուր կերպով են կապվում գործարանի հետ և աւելի եռանդով աշխատում։

Անկասկած, այս գործում էլ կարող են լինել զեղծումներ և խարդախութիւններ։ Եւ կովկասեան դիտողութիւնները ցոյց են տալիս, որ եղել են դէպքեր, երբ բանւորները իրանց կրած վնասները չափազանց մեծ են ներկայացրել այն դիտումով, որպէս զի աւելի փող ստանան գործարանատիրոջից, բայց այդ յանցաւոր դէպքերը բացառութիւններ են, ինչպէս ամեն մի յանցաւոր և խարդախ գործունէութիւն, որը իբրև այդպիսին չը պէտք է ենթակայ լինի դատական ատեանի դատավճռին։ Իսկ ճշմարտութիւնը վերականգնելու համար պէտք է գործեն յատուկ մարմիններ բժիշկների մասնակցութեամբ։

Վնասված բանւորների վարձատրութեան հարցը իր դրական լուծմամբ, մտցնելով բանւորի կեանքի մէջ մի որոշ ապահովութիւն դժբաղդութեան դէպքերում, կազատէ նրան յուսահատական զգացմունքներից, որոնց մէջ յաճախ գտնվում է հողից զրկված և կեանքի փոթորիկներին մատնված աշխատաւորը։ Այժմ նա կարող է մի փոքր աւելի հանգիստ տրամադրութեամբ տանել իր չարքաշ կեանքը, քան առաջ, երբ նա դէն էր շպրտվում գործարանից, իբրև անպէտք առարկայ, երբ դժբաղդութիւնը զրկում էր նրան աշխատելու կարողութիւնից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՂՐԻՄԻՑ

Յուլիսի 29-ին

Հասարակական գործունէութիւնից իսպառ ազատ, անձնական նեղ հաշիւների լաբիրինթոսում զալարվող, ռեփական մերթեղաշատութիւնից դուրս ուրիշ կաշվի գոյութիւնը միանգամայն մերժող հին-ղրիմցին այսօր կրկնակի կերպով ցոյց է տալիս իր սուր-սուր եղջիւրները... Եւ այդ եղջիւր-ոլաքները այժմ իջնում են մեր ծխական դպրոցում ամբողջ քսան և երկու տարի ուսուցչութիւն անողի գլխին։

Քսան և երկու երկար, ձիգ, սիրտ մաշող տարիներ... հեշտ է ասելը...

Տասնեակ տարիներ է, որ ունենք մի եկեղեցական-ծխական դպրոց, որի ներկայ երերուն գոյութիւնը, որպէս մի կենդանի բողոք, կանգնած է մեր թմրած, քնած ղրիմցիների անտանելի անտարբերութեան դէմ։ Այդ դպրոցը, լինելով շատ անգամ մի քանի փակած, հնամոլ աղաների անխախտ կամայականութեան, անհատական քմահաճոյքի առարկան ու անմեղ զոհը՝ նրա ամբողջ գոյութիւնը կախված է եղել մէկի կամ միւսի բարեհաճ տրամադրութիւնից, անձնական ցանկութիւնից։ Եթէ, օրինակ, այդ ղեկավար-աղաներից մէկը յայտարարէ, որ դպրոցը միջոցների սղութեան պատճառով պիտի անպայման փակել,—ուխսօրային հակումներով օժտված ժողովուրդը միաձայն կընդունէ մեծապատիւ աղայի հեղինակաւոր, ազդեցիկ զեկուցումը։

Հաշիւ պահանջելու սովորութիւնը այստեղ առհասարակ արհամարհվում է։ Եւ այս տարի, երբ յայտարարվեց, որ մի ժամանակ լաւ արդիւնքներ, լաւ միջոցներ ունեցող դպրոցը այժմ ոչ միայն դատապարտվում է մահվան-փակման, այլ և պէտք է տոկաւին վճարէ իր պարտքերը այն աղային, որը անհաշիւ կերպով կառավարել է ուսումնարանի տնտեսական մասը,—ծխականներից և ոչ մէկը չը թոյլ տուեց իրան խօսել պահանջել դպրոցում եղած ծախսերի կանոնաւոր ու մանրամասն հաշիւը։ Այն էլ գիտէք, ընթերցող, քանի տարվայ. ամբողջ տասն և եօթ տարվայ հաշիւ։ Ահա ծայրահեղ անտարբերութեան մի տոկալի նմուշ։

—Փակենք դպրոցը կամ պակասեցնենք նրա տարեկան բիւջէն։

—Լաւ, ենթադրենք դպրոցը փակեցինք։ Սակայն որտեղ պէտք է սովորեն մեր չքաւոր փոքրիկ հայ մանուկները։ Ինչպէս անել։ Արդեօք չը որոշել իւրաքանչիւր ծխական-աղայից տարեկան մի քանի րուբլի նպաստ՝ մեր խեղճ ու կրակ դպրոցի գոյութիւնը պահպանելու համար։

—Է՛հ, բան չունէք, բողոքում են հաստափոր աղաները։ «Պիտի մեռնինք տալէն, ինչ է»։

—Եկէք, աղբարներ, ամսական 20 րուբլի պակաս վճարենք մեր վարժապետի ռոճիկը. մարդը արդէն ծերացած է, առագին ընտանիքի տէր. որտեղ պիտի գնայ...

—Բայց, պարոններ, չ՞ որ մարդը ամբողջ քսան երկու տարի է ուսուցչութիւն է անում այս դպրոցում. մի՞թէ դուք ուրանում էք այդ. մի՞թէ մոռանում էք, որ նրան դեռ շատ բանով պարտական էք. մի՞թէ խղճի խայթոց չէք զգում մի խեղճ ուսուցչի ռոճկից ամբողջ 20 րուբլի կարելով... Չը մոռանաք, որ անցեալ տարիներում, երբ նա մի քանի անգամ հրաժարականներ տուեց, դուք նրան զօռով պահեցիք, իսկ այսօր։

—Առամ, վա՛ղ արիցէք (ձեռը քաշեցէք) խօսապէս պօշ պաներէն, մեր մարը լացվեցաւ... յօժար ըլանէ՝ թող կենայ, չթէ. չէնէ՝ ինքը գիտէ»—ընդդիմախօսում է տգէտ, բայց ազդեցիկ աղան, որի կարծիքը գրեթէ յանցանք պիտի համարվի... Եւ հալած իւղի տեղ ընդունվում է աղայի կարծիքը։

Ահա սա է մեր հասարակական գործերի ողորմելի ղեկավար-աղաների անշեղ տրամաբանութիւնը, որով և ղեկավարվում, գործում է մեր տգէտ և ընդօրինակող ամբոխը։

Ամբողջ քսան և երկու տարի կուրծք մաշել մի և նոյն դպրոցի չէմքում, ստանալով մի չնչին վարձատրութիւն, ամբողջ քսան և երկու տարի կատարելապէս սպառել իր ոյժերը՝ կախում ունենալով ամբողջապէս ստամոքս դարձած աղաներից և այնուհետև արժանանալ մի այսպիսի ապերախտութեան... Մարդ ակամայից յիշում է Կրիլովի «Խոզ ու կաղնու» խորիմաստ առակը...

Դպրոցի ներկայ ղեկավար-պարոններ, ձեր բարոյական առաջին պարտքն է ապահովել ձեր դպրոցի գոյութիւնը ու բազմաշխատ ուսուցչի աննախանձելի վիճակը, այլապէս՝ ձեր ներկայ որոշումը—պակասեցնել ուսուցչի ռոճիկը—միանգամայն ամօթաբեր է և զուրկ բարոյական ամենատարրական հիմունքներից։ Դա կարող է նոյն իսկ մի էսկիմոսի զարմանքը շար-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻՑ

IV

Հանգէ, յուլիսի 27-ին

Մենք մի փոքր ճանապարհորդութիւն կատարեցինք Հանգէից դէպի երկրի ներսը. մեր նպատակն էր տեսնել և մօտիկ ծանօթանալ ֆինլանդական գիւղի և գիւղացու հետ։ Մեր խումբը բազմաթիւ էր. այդտեղ կային ռուս, գերմանացի, հրեայ, ֆրանսիացի, հայ, շվեդ՝ եկած Ռուսաստանի զանազան հեռաւոր անկիւններից և եւրոպական երկիրներից. ամենքն էլ հետաքրքիր էին տեսնել ֆիննական գիւղ և համեմատել իրանց երկիրների գիւղերի հետ։ Մենք պէտք է երկու կայարան երկաթուղիով գնայինք և ապա պօստային-գիւղական սայլակներով հասնէինք գիւղը։

—Բայց որտեղից կը գտնենք գիւղական-պօստային կայարաններում սայլակներ և ձիեր այսքան հոգու համար, հարցրեց մի ռուս բըժիշկ, որ եկել էր Մոսկվայից։ Մեզ մօտ ժամերով պէտք է սպասել, որ այդպիսի խուլ տեղ ընկած կայարաններում ձի և սայլակ տան. վերջապէս, ո՞վ գիտէ՝ ուտելու բան կը գտնենք այդպիսի տեղերում։

—Հանգիստ եղէք, պարոն, ասաց մեր հիւրանոցի տէրը, որ ֆինն է, ամեն տեղ ձի և սայլակ պատրաստ կը լինեն, իսկ կայարաններում կը գտնէք ուտելիք—կաթ, թէյ, ճաշ։ Պէտք է միայն հեռախօսով իմաց տալ և այս րոպէին ես այդ կանեմ։ Երբ կը հասնէք պօստային առաջին կայարանը, այնտեղից հեռախօսով իմաց կը տաք երկրորդ կայարանին։

Մենք ուղևորվեցինք խմբով երկաթուղու վօկզալը։ Անցնելով երկու կայարան, իջանք և մտանք մի ընդարձակ սրահ, որտեղ մի երկու վայրկեան պէտք է հանգստանայինք մինչև սայլակների գալը։ Այդ լայն մաքուր սրահում, փայտեայ նստարաններով, մենք գտանք ֆինն և շվեդերէն լեզուներով աւետարաններ։ Մեզ բացատրեցին, որ բոլոր կայարաններում դըրված են աւետարաններ, որպէս զի սպասող ճանապարհորդները պարապվեն ընթերցանութեամբ։ Չանցաւ երկու րոպէ, մեզ յայտնեցին, որ գիւղական պօստային իջևանից բերել են 6 սայլակ։ Այդ սայլակները, որոնց ամեն մէկին լծված է միայն մի ձի և քշողները պատանիներ են կամ կանայք, շատ թեթև են և յարմար շինված, այնպէս որ ամեն մէկի մէջ 4 հոգի կարող է նստել։ Նրանք գնում էին շատ արագ և որովհետև ճանապարհը—լայն խճուղի—ամբողջ ժամանակ անցնում էր անտառի միջով, ուր տիրում էր զով և թարմ օդ, ուր ծառերի արանքում բարձրանում էին գրանիտեան ժայռերը, ուր հիւսիսային-անտառային երփներանգ ծաղիկները, փոխ առ փոխ կանաչ մամուռի հետ, տարածում էին անուշահոտ բուրմունք, մեր ճանապարհորդութիւնը շատ հաճելի և բերկրալի էր։ Երբեմն երբեմն, ճանապարհի երկու կողմերին, անտառի մէջ, գրանիտեան ժայռերի վրա կամ մի ընդարձակ տարածութեան վրա, մաքրած ծառերի արանքից տեսնվում էր փայտաշէն տուն, կոկիկ, մաքուր, իր բոլոր յարակից շինութիւններով, ջրհորով բակի մէջ տեղ և մանուկների համար ճօճանակ-նստարաններով։ Անջրպետը այդպիսի տների մէջ լինում է ամենաքիչը կէս վերստ, մի կիլոմէտր և, երբեմն աւելի։ Մենք կարծում էինք, որ այդ տները, որոնց հետ մէջ առ մէջ լինում էին և տնակներ, ամարանոցներ են։ Այդպէս գնալով 10—12 կիլոմէտր տեղ, մենք հասանք պօստային առաջին իջևանին, որտեղից մեզ ուղարկել էին սայլակները, հիւրանոցից տուած հեռախօսական պատուէրի համաձայն։ Սովորած լինելով մեր Անդրկովկասի պօստային իջևաններին, օրինակ Շուշու և Երևանի տրակտի իջևաններին, ես չը կարողացայ պահել հիացման բացականչութիւն, տեսնելով ֆինլանդական պօստային, այն եւ գիւղական—պօստային իջևանը։ Եղևնի ծառերով շրջապատված մի փայտաշէն մեծ տուն, մի պճեղեցիկ հիւրանոց, մաքուր սենեակներով և անկողիններով, ճաշարանով և կահաւորված լայն սրահով—ահա ֆինների գիւղական-պօստային իջևանը։ Նախասենեակում կախ տուած յայտարարութիւնից, ֆինն, շվեդ և ռուս լեզուով, դուք իմանում էք, որ այդտեղ կարող էք ստանալ ճաշ, վճարելով մի մարկ (37 կ.) և սենեակ՝ գիշերելու համար մաքուր անկողինով, նոյնպէս մի մարկ։ Սրահում դրված են աստուածաշունչ, պատկերազարդ, մի քանի ժողովրդական բրօշիւրներ։ Ամենից շատ իմ ուշադրութիւնը գրաւեցին երկու գիրք՝ «Kanteletar» և «Kalevali» վերնագրով։ Մեր ընկերներից մէկը, շվեդը բացատրեց, որ «Kanteletar»-ը ֆինն ժողովրդական երգերի ժողովածու է և նշանակում է «Կանտէլէի դուստր»։ «Կանտէլէն» բուն ազգային երաժշտական գործիք է, որ նման է հինգլարեան կիտարի, մօտ երկու արշին երկարութեամբ. հին ժամանակները այդ կիտարի նուագմամբ երգում էին ռուները (հին երգեր)։ Ըստ ժողովրդական աւանդութեան, կանտէլէի ստեղծողն եղել է երգիչների թագաւոր Վէյնըմօյնէն, որի ձեռքում այդ նուագարանը այնպիսի քաղցր նուագներ էր ածում, որ բոլոր կենդանիները և նոյն իսկ օդի, երկրի և ջրի ոգիները, յաւերժահարսերը հաւաքվում էին և զմայլված՝ լսում նրան։

«Ֆինները, ասաց շվեդ ուղեկիցս, շատ սիրում են երգը, գուցէ և դրա համար նրանք շատ չեն, այլ ընդհանրապէս բարի. մանաւանդ մեծ է նրանց մէջ ժողովրդական երգերի սէրը։ Նկատեցէք, երբ ֆինն գիւղացին երգում է և դուք կը տեսնէք, որ այդ երգը բղխում է նրա սրտի խորքից։»

Եւ շատ հասկանալի է. ապրելով բնութեան չքեղ տեսարանների մէջ, թէև այդ բնութիւնը շատ տեղ դաժան է, անմիջապէս շփվելով բընութեան հետ, անկարելի է, որ ֆիննը չը լցվի սիրով դէպի հայրենի բնութիւնը։ Առհասարակ, ընդունված է կարծել, որ գիւղական, հասարակ ժողովուրդը շատ պրօզաիկ է. այդ կարծիքը աւելի քան սխալ է. շատ փաստեր կան, որոնք ապացուցանում են, թէ ժողովուրդը սիրում, պաշտում է բնութիւնը. նա բանաստեղծ է, նա աւելի շուտ է զգում և աւելի խոր՝ բնութեան գեղեցկութիւնները, որովհետև շարունակ շփվում է նրանց հետ և դրա մի ապացոյցն ես ֆինն ժողովրդական երգերն են, «Kanteletar»-ը, ուր երգում է հայրենի բնութեան գեղեցկութիւնները։

Տալով ինձ բացատրութիւն «Kantelétar»-ի մասին շվեդ ուղեկիցս յարեց. «այս միւս գիրքը, որ «Կալեվալան» է, անշուշտ ձեզ ծանօթ է և հարկ չը կայ ծանօթացնել ձեզ նրա հետ։

—Դժբախտաբար ես ոչ մի տեղեկութիւն չունեմ նրա մասին, պատասխանեցի ես։

—Ինչպէս, զարմացած բացականչեց շվեդը, դուք չէք լսել «Կալեվալայի», Ֆինլանդիայի

ժել... Թող ձեզանից իւրաքանչիւրը պարտաւորութիւն զգայ (ինչպէս ինքը, նոյնպէս և միւս հարուստ ծխականները) տարեկան մի չնչին գումար յատկացնել դպրոցին, որով ապահովված կը լինի թէ դպրոցը և թէ բազմաշխատ ուսուցչի վիճակը։

Սուրխաթեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ հաղորդում են, որ Բագուի միօրեայ ժողովրդագրութեան ծրագիրը հաստատված է։ Բագուի քաղաքային վարչութեան մէջ դորեւող վիճակագրական բիւրօն զբաղված է նախապատրաստական գործունէութեամբ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ դէպի Արարատ ուղևորված արշաւախումբը պէտք է Թիֆլիս վերադառնայ տասներկու օրից յետոյ, օգոստոսի 26-ին։ Խումբը մի օր կը մնայ Սարդար-Բուլաղում, որտեղ Թիֆլիսի օդերևութաբանների կայարանի դիրեկտոր Գլասէկ պէտք է կազմակերպէ օդերևութաբանական մի կայարան մշտական դիտողութիւններ անելու նպատակով։

—

Մեզ հաղորդում են, որ երկրագործութեան մինիստրութիւնը, ցանկութիւն ունենալով զարգացնել թէյի մշակութիւնը Անդրկովկասում, նպաստում է նոր [illegible] հիմնելուն և տալիս է ցանկացողներին թէյի [illegible]։

—

Ներկայ տարուայ ընթացքում մեր երկրի գիւղատնտեսները ձեռք են բերել [illegible] գործիք [illegible]։ Հետևեալ 1904 թուին, երևի [illegible] աւելի մեծ կը լինի, որովհետև շատ տեղերում գիւղացիները, ծանօթանալով նոր գործիքի առաւելութիւնների հետ, հաւանել են նրան իբրև գործնական և ձեռնտու մի առարկայ, որ թէ դիւրացնում է գիւղացու աշխատանքը և թէ աւելի արդիւնք է տալիս անտեսութեան։

—

Մեզ հաղորդում են, որ կովկասեան ջրային վարչութիւնը դիտաւորութիւն ունի ժողովել մանրամասն տեղեկութիւններ Սուրմալուի գաւառի ոռոգման մասին այն տեղերում, ուր ներկայումս ջրեր չը կան, իսկ հին ժամանակներ եղել են, ինչպէս ցոյց են տալիս հնադարեան առուների և շինութիւնների հետքերը։

—

Սեպտեմբերի 5-ից մինչև 13-ը և 16-ից մինչև 23-ը Գորի քաղաքում նիստեր կունենայ Թիֆլիսի նահանգական դատարանի I քրէական բաժանմունքը։

—

Մինչև այժմ Թիֆլիսի «Երկաթուղային-տեխնիկական ուսումնարանը» մտնելու համար խնդիր են տուել 120 հոգի, այն ինչ [illegible] տեղ կայ միայն 30-ի համար։ Ընդունելութեան քննութիւնները սկսվելու են օգոստոսի 20-ին։

—

Ալէքսանդրոպոլից հաղորդում են «Нов. Обозр.» լրագրին, թէ օգոստոսի 12-ին, երեկոյեան [illegible]։

—

Օգոստոսի 13-ին տեղի ունեցաւ [illegible] մասնաժողովի նիստը, [illegible]։

—

«Цариц. Лист.» լրագիրը հետևեալ դատաստանական դէպքն է նկարագրում. «Ցարիցինում [illegible] նախագահական [illegible] դատարանի [illegible] Պետր Զոտովի գործը, [illegible] 1902 թ. մարտի 30-ին, և տեսնելով, [illegible] «Այ, դու, չոռ, դեռ ես համարձակվում ես ինձ չը լսել»։ Եւ բռունցքով խփեց պարսկի երեսին մի քանի անգամ։ Դատարանում Զոտով իրան մեղաւոր չը համարեց։ Մեղադրական ճառի մէջ պրօկուրորի օգնականը, պնդելով պատժի ամենաբարձր աստիճանի վրա, ի միջի այլոց այն միտքը յայտնեց, որ պօլիցիան պարտաւոր է հասարակութեան հետ վարվել որքան հնար է քաղաքավարի կերպով, այդ պատճառով պարսկին միմիայն «չոռն» անուանելը արդէն վիրաւորանք է, իսկ մի և նոյն ժամանակ բռունցքով հարուածներ հասցնելը կրկնակի վիրաւորանք է, որը չը պէտք է թոյլ տայ իրան պօլիցիան հասարակութեան վերաբերմամբ, այդ պատճառով, որպէս զի պատիժը կրթիչ նշանակութիւն ունենայ պօլիցիականների համար, պրօկուրորի օգնականը խնդրում էր դատարանից գործադրել պատժի բարձր չափը Զոտովի վերաբերմամբ։ Նահանգական դատարանը դատապարտեց Պետր Զոտովին երկու ամսուայ բանտարկութեան՝ ոստիկանութեան կից։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրը առաջարկեց արքունական և մասնաւոր երկաթուղիների տեղական վարչութիւններին, աչնանային և ձմեռուայ երկար գիշերներին առանձին միջոցներ ձեռք առնել շոգեկառքերի և մարդատար գնացքների լուսաւորութիւնը բարւոքելու համար։ Աւելի պայծառ լոյսը շոգեկառքերի լապտերներում անհրաժեշտ է աւելի լաւ լուսաւորելու համար ճանապարհը շոգեկառքի առաջ։ Վագօնների աւելի լաւ լուսաւորութիւնը անհրաժեշտ է, որպէս գողութեան առաջն առնելու միջոց մարդատար գնացքներում։ Առհասարակ մեծ տարածութիւններ անցնելու ժամանակ, ուր ձմեռը խաւարը թագաւորում է համարեա օրվայ կէսում, անհրաժեշտ են լաւ լուսաւորված վագօններ։ Որպէս լոյսի աղբիւր մինիստրութիւնը խորհուրդ է տալիս գործածել ացէտիլէնեան գազը։ Այդ գազի վրա կատարած փորձերը գեղեցիկ հետևանքներ տուեցին։ Շոգեկառքային լապտերների մէջ ացէտիլէնեան գազը լուսաւորում է ճանապարհը համարեա 100 սաժէն տարածութեան վրա, այն ինչ կէրօսինի լապտերները լուսաւորում են ճանապարհը ոչ աւելի քան 10 սաժէն տարածութեան վրա։ Մարդատար վագօններում այդպիսի լուսաւորութեան ժամանակ հնարաւոր կը լինի կարդալ։

—

Կիևից «Нов. Время» լրագրին հեռագրում են հետևեալը. «Կիևի համալսարանը մտնելու համար չորս հարիւր խնդիրներ են տրված, իսկ ընդունված և ուսանող են ցուցակագրված—երեք հարիւր հոգի։ Ընդունվում են Կիևի և կովկասեան ուսումնարանական շրջանների գիմնազիաներում իրանց ուսման ընթացքը այս տարի աւարտողները»։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Երեք ամսից աւելի է, որ տեղս անձրև չէ եկած և սաստիկ շոգ է. արևի տակ՝ 43—50° այդ պատճառով էլ այգիները արևից խանձվել են։ Խաղողի բերքը շատ լաւ է։ Խոտի պակասութիւն է զգացվում. անցեալ տարի խոտի խուրձը 3—4 կոպէկ էր, այս տարի 12—13 կոպէկ, խոնջան 20—25 կ., գարին՝ 1 ր. 10—20 կ., և այդ պատճառով արդէն կթան կովերը բերում են և մորթում»։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 29-ին, ճաշից յետոյ ժամը 2-ին, Նուխեցի պ. Ա. Ղուկասեանը մի վրացի պարոնի հետ նստում են կառք և ուղևորվում Ելախից դէպի Նուխի։ Ժամը 6-ին նրանք հասնում են Ջաֆարաւանդ կոչված գիւղը, որտեղ իջնելով կառքից, ուզում են մի քիչ ընթրել։ Բաց են անում իրանց կապոցները և միասին սկսում են ընթրել։ Վրացին յանկարծ մտաբերում է, որ ինքն ձուկ ունի և վերկենալով տեղից բերում է ձուկը։ Սկսում են ուտել, բայց ձուկը շատ դառն է լինում, այնպէս որ 2 կտոր ուտելուց յետոյ դէն են գցում։ Դրանց հետ ընթրելիս է լինում կառապանը։ Ընթրիքը վերջացնելուց յետոյ, սկսում են շարունակել իրանց ճանապարհը դէպի Նուխի, բայց մ՛ի չորս վերստ չանցած, բոլոր երեքն էլ թմրած ընկնում են կառքի մէջ և նոր են իմանում, որ ձուկը թունաւորված է եղել։ Կառապանը մի կերպ ձիերին թակելով կարողանում է ժամը 10-ին երեկոյեան մտնել Նուխի և «Օրիանտ» կոչված հիւրանոցի մօտ ձիերը կանգնեցնելով, երեքն էլ կառքից ընկնում են ցած։ Վրացուն տանում են հիւրանոց. իսկ միւսներին իրանց տները։ Հրաւիրված բժիշկը կարողանում է ազատել պ. Ա. Ղուկասեանին և կառապանին, բայց որովհետև վրացին ձուկ շատ է լինում կերած, ուստի նրան ազատել չէ կարողանում և նա մեռնում է յուլիսի 30-ին, առաւօտեան ժամը 5-ին։ Ձուկը գնված է եղել Թիֆլիսում»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

—

Թիւրք զօրքը յաղթված։ Թիւրքական զօրքը, չը նայելով իր քանակի առաւելութեանը, վերջին ժամանակներս մի քանի անգամ ամօթալի պարտութիւն է կրել ապստամբների հրոսակախմբերից։ Ահա մի այդպիսի պարտութեան մասին հետաքրքիր տեղեկութիւններ է հաղորդում «Български Търговски Вѣстникъ»-ը։

—Հէնց այս րօպէին, գրում է նա, սուրհանդակ եկաւ Պրիլէպից. նա զարմանալի մանրամասնութիւններ է պատմում ապստամբների գործունէութեան մասին։ Կեցկալովի, Զակարովի և Ուզունովի միացած հրոսակախմբերը—մօտ 800—900 հոգի—6 օր շարունակ պաշարում են Օխրիդ քաղաքը։ Քաղաքի հաղորդակցութիւնը շրջակայքի հետ կտրված է։ Մօտակայ գիւղերի ամբողջ բուլգար ազգաբնակութիւնը կացիններով, հրացաններով ու եաթաղաններով զինված միացել են Օխրիդը պաշարող հրոսակախմբերին։ Բիտօլիայից ուղարկված թիւրքական զօրախմբերը չեն կարողանում հասնել Օխրիդ, որովհետև դեռ Ռեսէն քաղաքին չը մօտեցած, նրանց գլխին գնդակների կրակ են թափում մակեդօնական ուրիշ հրոսակախմբեր Սառոյկովի և Աթանասովի առաջնորդութեամբ։ Յուլիսի 27-ին Բիտօլիայից ուղարկված երկու բատալիօն գինուորները բոլորն էլ ոչնչացել են հրոսակախմբերի հետ ունեցած արիւնահեղ կռւի ժամանակ, Ռեսէնի մօտ։ Այդ զօրաբանակի մի մասը փախել է դէպի Պօդմօչէնի, բայց այնտեղ էլ ապստամբ գիւղացիների հարուածներին է ենթարկվել և նորանոր զոհեր տուել։ Մնացած 30—40 նիզամներ փախուստի ժամանակ ընկ-

---

ամենամեծ ժողովրդական էպոսի մասին, որ դարձել է ամբողջ մարդկութեան սեպհականութիւն, քանի որ թարգմանված է գրեթէ եւրոպական բոլոր լեզուներով։

—Ի մեծ ամօթ իմ, առացի ես, առաջին անգամ եմ լսում այդ էպօսի մասին և նա թարգմանված չէ իմ մայրենի, հայ լեզուով։

Ցետոյ, երեկոյեան, երբ վերադարձանք ուղևորութիւնից, ես կարդացի Պրօտօպօպովի գրքի մէջ, որ՝ արդարև, «Կալեվալան» ֆինն ժողովրդական բանաստեղծութեան ամենամեծ գանձն է. ժողովրդական այդ նշանաւոր էպօսը, որ պարունակում է 22,805 տաղանաւոր և որի հաւաքողն եղել է առաջին անգամ 1835-ին Էլիաս Լէօնրօտը—նա, որ մի և նոյն ժամանակ ֆինն նորագոյն գրականութեան հիմնադիրն է համարվում—նկարագրում է դէպքեր VIII—XIV դարերի ֆինն ժողովրդի կեանքից։ Նրա հեղինակը անյայտ է, կամ աւելի ճիշդն ասած՝ նա անյայտ բազմաթիւ ժողովրդական բանաստեղծների արտադրութիւնն է, ինչպէս լինում են ժողովրդական բոլոր էպօսները և կրում է տեղական-ազգային դրօշմ, որովհետև վառ գոյներով նկարագրում է ընտանեկան կեանքի, ընտանեկան օջախի, ընտանիքի, բնութեան դէպքերը. նա ֆինների Ոդիսիականն է։ Նրա հրատարակութիւնը դարձաւ ֆինն կուլտուրայի հիմնարկութեան վէմը։ Եւ այդ է պատճառը, որ Կալեվալան գտնվում է ոչ միայն ինտելիգենտի, քաղաքացու ապարանքներում, այլ և գիւղական խրճիթներում։

Բայց դառնանք մեր ուղևորութեան։

Մենք պահանջեցինք պօստային-գիւղական իջևանում ուտելիք. մեզ բերին աքանչելի կաթ, կարագ, թէյ, սուրճ, բիսկվիտ, գարեջուր մաքուր բաժակներով, ապիտակ սփռոցով. մենք 15 հոգի էինք և այդ բոլորի համար վճարեցինք 5 մարկ (1 ր. 85 կ.)։ Մանաւանդ առատ էր կաթը. նորից տայլակ նստեցինք գիւղը գնալու։ Ձիերը վազեցին, մտան անտառը և մենք գնում էինք դարձեալ լայն, գեղեցիկ խճուղիով. և առաջվայ նման տեղ տեղ, ամեն մի երկու, երեք վերստի վրա նկատում էինք փայտաշէն տներ, տնակներ, լուսաւոր, մեծ լուսամուտներով վարագոյրներով, ամպուխներով, յաճախ երկյարկանի, պարտէզով, բայց գիւղ դեռ չէինք տեսնում։ Վերջապէս, երբ գնացինք 12—15 կիլօմէտր տեղ, հարցրինք մեզ առաջնորդող ծերունի ֆիննից, որ հասկանում էր մի քանի բառ ռուսերէն. «բայց ուր է գիւղը»։

—Ի՞նչ գիւղ, հարցրեց նա։

—Ֆինն գիւղ, ուզում ենք գիւղը տեսնել։

Ծերունին զարմացած նայում էր և ձեռքով ցոյց տուեց անտառի մենաւոր տները, նրանց դաշտերը, բանջարանոցները և արտերը։ Մեր քախտից, տիկիններից մինը գիտէր ֆիններէն. սկսեց խօսել ծերունու հետ և բանից դուրս եկաւ, որ գիւղը հէնց մեր տեսած մենաւոր տներ և խրճիթներն էին։ Ֆինլանդիայում, ուր ազգաբնակութիւնը գլխաւորապէս բաղկացած է գիւղացիներից *), գիւղերը այնպէս չեն, ինչպէս մեզանում, կամ չը կայ գիւղը այն ձևով, ինչ մենք գիտենք։ Ֆինները սիրում է արձակ, ազատ կեանք և որովհետև երկրի ահագին տարածութիւնը և բնակիչների սակաւութիւնը թոյլ է տալիս շատ տեղ ունենալ, հողի մեծ քանակութիւն գրաւել (մենք տեսանք, որ ընդհանուր 373,604 քառակուսի կիլօմէտր տարածութեան վրա ապրում է միայն $2^1/_2$ միլիօն ժողովուրդ, ուրեմն ամեն մի քառակուսի կիլօմէտրի վրա 7,5 մարդ), ուստի և ամեն մի գիւղական տուն առանձին է ապրում և ոչ միմեանց կպած, մի տեղ խմբված ու կենտրօնացած, ինչպէս ուրիշ երկիրներում։ Ամեն մի 5—3—1—$^1/_2$—$^1/_4$ վերստ հեռաւորութեան վրա դուք պատահում էք թէ անտառներում, թէ դաշտերում մենաւոր տների, կամ ամենաշատը երկու, երեք տների մի խմբի։ Ամեն մի այդպիսի գիւղական տուն ունի իր շուրջը իր արտը, արածելու դաշտը, կալը, ջրհորը և անտառը. ամեն մի այդպիսի տուն, առանձնացած, իր սեպական կեանքով է ապրում, առանց շարունակ հաղորդակցվելու ուրիշների հետ։ Հաղորդակցութեան անհրաժեշտ դէպքերում դիմում են, մանաւանդ ձմեռը, տելեֆօնի օգնութեան, որ ամեն տեղ կարելի է գտնել։ Ի հարկէ այդպիսի տներ և արտ ունեն այն գիւղացիները, որոնք սեփականատէր են, այսինքն սեփական հող ունեն։ Կան և «անհող» գիւղացիներ, որոնց խրճիթները խեղճուկ և աղքատ են, բայց գիւղական համայնքը այդպիսիներին օգնութեան է հասնում։ Մենաւոր գիւղական տների մի որոշ թիւ կազմում է գիւղական համայնք, որ ահագին, գրեթէ ինքնավարական իրաւունքներ է վայելում։ Բայց այդ մասին յետոյ։

Մենք մտանք անտառի մէջ մենաւոր տներից մինը. մի ծերունի դիմաւորեց մեզ և հրաւիրեց ներս։ Այդ գիւղական տունը փայտաշէն և ընդարձակ էր՝ բաղկացած երկու սենեակից՝ խոհանոց ճաշարանից և ննջարան—հիւրասենեակից։ Անբաժան պատկերազարդ աստուածաշունչը այդտեղ էր սեղանի վրա դրած. սենեակների սախտակամածը ներկված էր. պարզ, բայց մաքուր աթոռներ, սեղան, կամօդ, մաքուր անկողիններ և նոյն իսկ պատի ժամացոյց։ Ամեն տեղ տիրում էր մաքրութիւն և խիստ կարգ։ Բակում ոչ մի տեղ աղբ, կեղտոտութիւն չէր կարելի նկատել. արտաքնոցը բաւական հեռու, իսկ ջրհորի մօտ, ծառերի տակ՝ ճօճանակ—նստարանը երեխաների համար։ Գիւղերի այդ տեսակ կազմակերպութիւնը այն մեծ յարմարութիւնն ունի, որ գիւղացին շարունակ գտնվում է առողջապահական լաւ պայմանների մէջ, ապահովուած է վարակիչ հիւանդութիւններից և բոլոր իր ստացուածքը—արտ, արօտատեղի, բանջարանոց, անտառ, իր աչքի առաջ է։ Եւ որովհետև գողութիւն, աւազակութիւն ասած բանը չը կայ Ֆինլանդիայում, ուստի այդ կողմից ես գիւղացին կատարեալ ապահովութիւն է վայելում։ Պօստային և այլ հաղորդակցութիւնների համար ևս մեծ դիւրութիւններ կան. ամբողջ երկիրը ծածկված է գրունտային ճանապարհների և նոյն իսկ խճուղիների ցանցով, որոնք մի և նոյն ժամանակ պօստային ճանապարհներ են. Գիւղական մենաւոր տները շինված են միշտ այդ ճանապարհների մօտ. ամեն մի 12—20 կիլօմէտր տարածութեան վրա մի հատ պօստային իջևան կայ և ամեն գիւղական տուն ունի մի կամ երկու տայլակ։ Բացի դրանից, շատ տեղերով անցնում է երկաթուղի, շոգենաւ։ Ճանապարհների պահպանութիւնը, նրանց շարունակ լաւ դրութեան էլ պահելը, նորոգելը կարկատելը գիւղական համայնքի պարտաւորութիւնների մէջն է մտնում. ամեն մի հողատէր պարտաւոր է պահպանել, նորոգել ճանապարհի մի մասը, հաւասար իր ունեցած սեփականութեան տարածութեան։

(Կը շարունակվի)

*) 1895-ին կազմված վիճակագրութիւնից երևում է, որ ամբողջ երկրի 2,520,437 բնակիչներից քաղաքներում ապրում են միայն 272,415 հոգի, իսկ մնացած 2,248,022 հոգին ապրում են գիւղերում։

նում են Պրէմանի լիճը և այնտեղ գտնում իրանց մահը»...

Մի քանի ուրիշ տեղերում էլ ապստամբները նոյնանման յաղթանակներ են տարել, այդպիսով աւելի գարձնելով այն իրողութիւնը, թէ թիւրքական զօրքը մեծ է քանակով, բայց ոչ որակով։

—

Ապստամբներին օգնում են։ Մակեդոնիայում հոսող արեան գետերը, կատարվող անասելի գազանութիւնները չէին կարող չազդել Բուլգարիայի ազգաբնակութեան վրա։ Օրեցօր աւելանում է նրա համակրանքը դէպի ապստամբական շարժումը, հետզհետէ աւելի ու աւելի մեծ խմբեր են անցնում սահմանը՝ իրանց հայրենակիցներին օգնելու համար։ Սօֆիայից ստացված տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ մօտ օրերս միանգամից 4000 զինված բուլգարներ են գնացել Մակեդոնիա։ Դրա հետ միասին բուլգարական մամուլը աւելի ուժեղ թափով է արտայայտում իր համակրանքը դէպի ապստամբները և հակակրանքը դէպի ներկայ կառավարութիւնը, որ այնպէս խոյս է տալիս պատերազմից։

Այսպէս օրինակ, «Вечерняя почта»-ն անհրաժեշտ է համար մոբիլիզացիան, յիշելով այն ենթադրութիւնը, թէ Եւրոպան երբէք թոյլ չի տայ, որ Բուլգարիան ոչնչացման ենթարկվի։

Սերբիայում էլ հետզհետէ զօրեղ հոսանք է սկսվում յօգուտ մակեդոնացիների։ Նշանակված են մի քանի միտինգներ, որոնց նպատակն է աւելի մեծ համակրանք առաջացնել դէպի ապստամբները։

—

Ռումինիան սպառնում է։ Ներկայ օրհասական վիճակում շատ մեծ նշանակութիւն ունի Բալկանեան պետութիւններից իւրաքանչիւրի ընթացքը։ Լրագրական տեղեկութիւններից յայտնի է, որ վերջին ժամանակներս Ռումինիան շարունակ զինվում է, շարունակ պատրաստութիւններ է տեսնում։

Այժմ «Vossische Zeitung»-ը հաղորդում է, որ Բուլգարիայի դէմ է ուղղված այդ զինաշարժը։ «Միւլում տեղի ունեցած տեսակցութեան ժամանակ, ասում է այդ լրագիրը, ռումինական թագաւորը և աւստրիական կայսրը խօսակցութիւն ունեցան այն մասին, թէ կարող է պատերազմ բռնկվել Թիւրքիայի և Բուլգարիայի միջև և թէ այդ դէպքում ինչ դիրք է բռնելու Ռումինիան։ Ռումինական կառավարութիւնը հետաքրքրութեամբ հետևում է մակեդոնական շարժմանը։ Նա Ռումինիայի շահերին հակառակ է համարում, որ Մակեդոնիան բուլգարական մի նահանգ դառնայ՝ թէկուզ սուլթանի գերիշխանութեան տակ։ Ռումինական կառավարութիւնը չէ կարող թոյլ տալ քաղաքական հաւասարակշռութեան խանգարումը Բալկանեան թերակղզու վրա—յօգուտ Բուլգարիայի։ Այդ պատճառով եթէ Բուլգարիան պատերազմ սկսէ, այն ժամանակ Ռումինեան ստիպված կը լինի իր կողմից միջոցներ ձեռք առնել... Այդ միջոցների նպատակն է զսպել Բուլգարիային պատերազմելուց»...

Այդպէս ուրեմն Ռումինիայի զինաշարժը սպառնում է Բուլգարիային և ոչ Թիւրքիային։

—

Պապը եւ մակեդոնացիները։ «Italie» թերթի ասելով մակեդոնական արիւնահեղ դէպքերը գրաւել են նորընտիր պապի ուշադրութիւնը և նա արդէն մի համոզեցուցիչ կոչ է արել բոլոր պետութիւններին, որպէս զի նրանք միջամտեն և վերջ դնեն արիւնաքամ եղած ժողովրդի հեծեծանքին։

Սակայն Վիէննայի թերթերը արժանահաւատ չեն համարում այդ լուրը, ենթադրելով թէ պապը այնքան խելացի ու հեռատես է, որ չի անի մի այդպիսի միջամտութիւն, որը և դըժուար իրագործելի է և «աւելի վտանգաւոր, քան ինքը ապստամբութիւնը»...

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Պարիզ, օգոստոսի 17-ին

Պ. Վէլիչկօն Թիֆլիսում իր ախրահռչակ քաջագործութիւններից չը յագենալով՝ թեւաթափ ու գիշատիչ ագռաւի նման հեւալով՝ հազիւ հազ ինքզինքը մայրաքաղաք նետեց։

Այստեղ էլ հայերին հանգիստ չը թողեց. և նոյն իսկ թատրօնի բեմից, իր հիւանդագին ուղեղի թունալից մտքերը սկսաւ թափել...

Ինչպէս երեւում է, պ. Վէլիչկօն, դրանով էլ չը գոհանալով՝ այժմս էլ չարաչար աշխատում է բարեմիտ ֆրանսիացիների մտքերն ու զգացմունքները պղտորելու...

Վէլիչկօն նպատակաւոր, նախամտածված ժպիտներով, փքացուցիչ ու փայփայիչ նախադասութիւններով պ. Massard-ն *) իր տունը հրաւիրել է...

Սոյնանման չարամիտ քաղաքական արարածները իրանց նպատակներին հասնելու համար ամենազզուելի միջոցների դիմում են...

Պ. Massard-ը «La Patrie» թերթում, «Notes de voyage» վերնագրով չովինիստ Վէլիչկօյի մտքերը շեշտել է։

Դժբախտաբար պ. Massard-ը հետևեալն է տըպել իր թերթում.

«... Հայն աւելի վտանգաւոր, աւելի նենգամիտ, աւելի դժնդակ է, քան թէ մի լեհացի հրէայ...»

Պ. Վէլիչկօյի արտայայտած գաղափարների մէջ, լոկ ատելութեան ու վրէժխնդրութեան ոգին տիրապետում է. նա ասում է.

«Հայն այնպիսի մի ցեղ է, որն ուրիշ ցեղի հետ չի ցանկանայ խառնվիլ ու ձուլվիլ. բայց նա դժպհի կերպիւ գիտէ (ուրիշինը) նրանց կթել ու չորթել...։ Մարդիկ սիրում են մտածել, որ հայերը քրիստոնեաներ են. պէտք է պաշտպանել նրանց...

... Բայց թուրքերը հայերից տասն անգամ բարձր են թէ բարոյապէս և թէ մտաւորապէս. Թուրքը սիրում ու յարգում է իր հրամայական իշխանութիւնը. իսկ հայն՝ ի բնէ (anarchiste) անիշխանական է...»

Եթէ այդ աննօրմալ հրապարակախօսի բոլոր գրուածքները կէտ առ կէտ թարգմանենք, «Մշակի» յարգելի սիւնակները պէտք է լցնել հիւանդ ուղեղի մտքերով...։

Զը պէտք է սակայն առանց ուշադրութեան թողնել Վէլիչկօի յօդուածները՝ Պ. Մ. Ջերազն իր «L'Arménie» թերթում իր կողմից պատասխան է տուել Վէլիչկօյին։

Համլէտը ասում է. «Թող շունը հաչէ, թող կատուն մլաւէ»...

Գ.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սալմաստ-Ղալասար, յուլիսի 24-ին

Ատրպատականի հայը ընդհանրապէս ընթերցասէր չէ. նա գրեթէ չէ կարդում, այնպէս որ ամբողջ Ատրպատականում ընթերցանութեան գործը շատ կաղում է և ներկայացնում է բոլորովին անմխիթար և խեղճ պատկեր։ Այդ մասին մենք երկար խօսել ենք «Մուրճ» ամսագրում, բայց այժմ ուզում ենք կանգ առնել միայն մի հատիկ գիւղի վրա։ Դա Ղալասարն է, Սալմաստի գիւղերից մէկը։ Մեծ չէ Ղալասարը, զուտ հայաբնակ է և ունի միմիայն հարիւր տուն։ Կլորիկ, սիրուն է այդ գիւղը. համեմատաբար լաւ փողոցներ, շնորհքով տներ, որոնց պատերը պարիսպ են, գեղեցիկ պարտէզներով։ Մի խօսքով Սալմաստի ամենակոկիկ և գեղեցիկ գիւղը։ Տնտեսապէս էլ այս գիւղը բարեկալ վիճակի մէջ է, ժողովուրդը հանգիստ և գոհ իր կացութիւնից։

Ահա այս գիւղի «Գրիգոր Արծրունի» գրադարանի ընդհանուր ժողովն էր նշանակված երէկ։ Ներկայ էի և ես այդ ժողովին։ Միշտ էլ այս ժամանակներումն է տարեշրջանի հաշիւը փակվում և վարչական նոր ընտրութիւն լինում։ Մի հետաքրքրվէք, ընթերցող, թէ քանի անդամ ներկայ էր այդ ընդհանուր ժողովում. դա կը խրտնեցնէ ձեզ, բայց այսքանը իմացէք, որ գրադարանը ունի միայն տաս անդամ, այն էլ մի երկուսը բացակայում էին։ Էհ, ամեն ինչ այսպէս է այստեղ, Իրանի երկրում, շատ էլ մի զարմանաք։ Հաշիւներից պարզվեց և այն, որ ամբողջ տարեշրջանում կարդացվել է միմիայն, երևակայում էք ինչքան, միմիայն 251 կտոր գիրք։ Մի ողորմելի թիւ։ Զը մոռանամ ասել, որ դրա մէջ հաշուած է նաև դպրոցի աշակերտների կարդացածը։ Այսպէս է դրութիւնը ոչ միայն այս փոքրիկ գիւղում, այլ բովանդակ Ատրպատականում, գուցէ և ամբողջ պարսկահայերի մէջ. թէև Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի հայերի մասին լաւ չը գիտեմ, բայց չեմ կարող հաւատալ, որ այնտեղ ընթերցանութիւնը բաւարար լինի։ Ի՞նչ կարող էք անել, մարդիկ չեն կարդում էլի, հօ զոռով չէ։ Թաւրիզը, որը համարվում է Ատրպատականի մտաւոր կենտրօնը, տալիս է ընթերցողների շատ հասարակ և անբաւարար թիւ։ Թաւրիզի երկու գրադարաններն էլ—«Արծվեան» և «Արամեան»—թէև ստանում են գրեթէ հայերէն աչքի ընկնող հրատարակութիւնները, բայց քանի հոգի են յաճախում ընթերցարանը, շատ շատ երկու զոյգ մի կէնտ, դեռ այդ էլ չը կայ «Խ. Արծվեանի» ընթերցարանում խեղճ գրադարանապետը նստում, նստում է, աչքը անկում է թէ երբ մէկը ներս կը մտնի ընթերցարան։ Մի դրութիւն է այդ, որ միանգամայն յուսահատեցնում է ամենաեռանդոտ և դէպի գործը հաւատով լցված անհատին։ Որտեղից չը յուսահատվեն և չը թուլանան գրադարանի վարիչները, երբ ահագին աշխատանք և ծախս են գնում, գրքեր բերել տալիս, պարբերական հրատարակութիւններ ստանում, և այդ բոլորը անցնում է համարեա ապարդիւն։

Վերցնենք մեզ զբաղեցնող գրադարանը. միթէ այդ թիւը գոհացուցիչ է, միթէ կարող է ոգևորել, քաջալերել վարիչներին։ Բայց թող սխալ չը հասկացվի, թող ընթերցողը չը կարծէ, որ «Գրիգոր Արծրունի» գրադարանը աղքատ է, ընթերցող հասարակութեան պահանջներին անկարող է բաւարարութիւն տալ, մատակարարել ընտիր գրքեր։ Ոչ, հազար անգամ ոչ։ Ընդհակառակը ընդհանուր ժողովին ներկայացրած տարեկան տեղեկագրից պարզ երևաց, որ վարչութիւնը ամեն կերպ աշխատել է թէ գրադարանը և թէ ընթերցարանը հետաքրքիր դարձնել, աշխատել է գրեթէ իր ուժից վեր, իսկ դրա արդիւնքը—համարեա ոչինչ. ինչքան են կարդացել...

Այս էլ թող գիտնայ ընթերցողը, որ Ղալասարի գրադարանը համարվում է ամենահարուստը ամբողջ Սալմաստի մէջ, նոյն իսկ ամբողջ Ատրպատականում, չը հաշուած միայն Թաւրիզը։ «Գ. Արծրունի» գրադարանը այժմ ունի, ինչպէս պարզվեց մանրամասն հաշուից, մօտ 1000 տեսակի գրքեր, կամ 1200 կտոր։ Գրքերի այս թիւը մեծ է, նոյն իսկ շատ մեծ Ղալասարի նման փոքրիկ գիւղի համար։ Գրքերի ցուցակում տեսայ ես գրեթէ բոլոր հանրամատչելի և աչքի ընկնող հրատարակութիւնները. վարչութիւնը ձգտում է ամեն մի նոր հրատարակած օգտակար, աչքի ընկնող գիրք ձեռք բերել։ Հաշուից իմացանք, որ այս տարեշրջանում մօտ 60 ռուբլու նոր գրքեր են գնել, չը հաշուած, ի հարկէ, պարբերական հրատարակութիւններին վճարածը։

Այս բոլորը շատ լաւ է, շատ գեղեցիկ և արժանի շնորհակալութեան, բայց կրկնում եմ՝ տուած արդիւնքը, ինչո՞վ մխիթարվի ղեկավարը։

Այո, փաստ է այն, անվիճելի, անհերքելի փաստ, որ պարսկահայը չէ հետաքրքրվում, նա չէ սիրում կարդալ. Դեռ անհրաժեշտօրէն պիտի գան և անցնեն մի քանի սերունդներ, կրթութիւնը դառնայ ընդհանուր պահանջ, որպէս զի բնականաբար ընթերցանութիւնն էլ անցնի այդ կարգի պահանջների շարքում։ Իսկ այժմ, այս տխուր և սպանիչ իրականութեան միջոցին, մարդ ակամայից գալիս է այն եզրակացութեան, որ մնում է միայն ուժով կարդացնել տալ, տանել գիրքը, տալ սրան նրան և ստիպել, որ կարդան. ուրիշ ճար չը կայ։

Ե. Ֆրանգեան

*) Պ. Massard-ը „La Patrie" թերթի Directeur-ն է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Արտասահմանեան լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնների համեմատ, դրութիւնը Պարսկաստանում շատ վատ է։ Ամբողջ երկրի մէջ իբր թէ սաստիկ յուզում է տիրում։ Կառավարութիւնը ոյժ չունի կռուելու այդ խլրտումների դէմ, ինչպէս հարկն է։ Զօրքերը յաճախ հրաժարվում են կատարելու հրամանները, բողոքելով այդպիսով իրանց ռոճիկը չը ստանալու դէմ։ Ժողովրդի մէջ դժգոհութիւնը սաստկացել է աւելի ևս զինուորագրութեան պատճառով, որ կառավարութիւնը ձեռնարկել է նոր զօրաբաժիններ կազմակերպելու նպատակով։ Ցուցմունքների գլխաւոր պատճառը, ինչպէս հաւաստացնում են արտասահմանեան լրագիրները, պարսից ժողովրդի տնտեսական ծանր պայմաններն են։

—Մօնաստիրի բրիտանական փոխ-հիւպատոս Մակ-Գրէգօր, ինչպէս պատմում է «Temps» լրագրի թղթակիցը, կառքով անցնելով ժանդարմների մի պահակի մօտից, տեսաւ, որ պահապան ժանդարմը իրան զինուորական պատիւ չէ տալիս։ Բրիտանական փոխ-հիւպատոսը կառքը կանգնեցրեց, կանչել տուեց ժանդարմների կապիտանին և անյապաղ բաւարարութիւն պահանջեց։ Կապիտանը աշխատում էր արդարացնել պահապանին, բայց փոխ-հիւպատոսը պնդում էր և վերջը այնտեղը հասցրեց, որ ինքը կապիտանը կանգնեց պահապան ժանդարմի տեղ, վերցրեց հրացանը և զինուորական պատիւներ տուեց բրիտանական փոխ-հիւպատոսին։ Փոխ-հիւպատոսն ասաց, որ օֆիցերը առաջին պատասխանատու անձն է, երբ նրա ստորադրեալ զինուորները խախտում են կարգապահութիւնը։ Այդ դէպքի հետևեալ օրը սպանվեց պահապան զինուորի ձեռքով Մօնաստիրի փոխ-հիւպատոս Ռոստկօվսկի։

—Սերբիական զինուորական նոր մինիստրը զօրաբաժինների հրամանատարներին շրջաբերական ուղարկեց, որի մէջ պատուիրում է նրանց ամեն կերպ յետ պահել նրանց ստորադրեալ օֆիցերներին քաղաքականութեան մէջ խառնվելուց, «որովհետև, ասված է շրջաբերականի մէջ, քաղաքականութիւնը թունաւորում է զօրքը»։

—Սուլթանը հրամայեց, որ Էդհէմ-փաշայի նախագահութեամբ Իւսկիւբ-Բիօսկում գումարված զինուորական խորհուրդը շարունակէ անընդհատ գործել և անյապաղ տեղեկացնել իրան—սուլթանին կայացած վճիռների մասին։ Նոյնպէս հրամայված է՝ յայտնել սուլթանին այն ամեն յայտարարութիւնները, որ գրաւոր թէ բերանացի կանվեն օտար պետութիւնների դիպլօմատիական ներկայացուցիչների կողմից։

—Խոշոր արդիւնաբերութիւնների ներկայացուցիչները Գերմանիայում, ինչպէս յայտնի է, կազմակերպեցին մի շարժում ի նպաստ ընդհանուր ընտրողական իրաւունքի վերացման, որպէս միակ միջոց սօցիալ-դէմօկրատիայի ապագայ աջողութիւնները սանձահարելու համար։ Շատ պատգամաւորներ միացան այդ շարժմանը, և ինիցիատօրները յոյս ունեն աշնանը անցկացնել այդ օրէնքը պարլամէնտում կառավարութեան օգնութեամբ։ Սօցիալ-դէմօկրատիայի կենտրօնական օրգան «Vorwärts» այդ առթիվ մի շարք յօդուածներ տպեց, որոնց մէջ զգուշացնում է «ընկերներին» յետադէմների դաւադրութիւնից։

—Մի թիւրք բէյ, 30—40 զինաւորված թիւրքերի ուղեկցութեամբ, պատում է քրիստոնեայ գիւղերը Տիկվէշեան գաւառում և կոտորում է բոլոր քրիստոնեաներին առանց խտրութեան։ Սպանված քրիստոնեաներին չեն թաղում. թիւրքերը նրանց դիակները կախում են ծառերից։ Այդ բէյը մտաւ իր աւազակախմբով Գեվգէլեան շրջանը։

—Սօֆիայում տեղի ունեցած բազմամարդ միտինգում հետևեալ որոշումները կայացրին. յայտնել կատարեալ համակրութիւն իրանց այն եղբայրակիցներին, որոնք պատերազմում են Մակեդոնիայում և Ադրիանօպոլի շրջանում, դիմել Եւրոպայի հասարակական կարծիքին, որ նա պահանջէ կառավարութիւնից իրապէս իրագործելու նրանց խոստացված իրաւունքները, որի անունով այժմ արիւն է թափվում։ Սկսած գործը աջողութեամբ աւարտելու համար, բուլգարական քաղաքացիները պատրաստակամութիւն են յայտնում օգնելու մակեդոնական զինուորներին թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս։ Յիշեցնել բուլգարական կառավարութեանը, որ նա ուշադիր լինի դէպի ազգային շահերը, և հրաւիրել բուլգարական բոլոր քաղաքացիներին օգնութեան հասնել սկսված գործին, ով ինչով կարող է։ Նուիրատուութիւններն ուղարկել մակեդոնական գործի ներկայացուցիչներին։ Հրաւիրել բուլգարական իշխանութեան բոլոր քաղաքացիներին հետևել Սօֆիայի քաղաքացիների օրինակին և միաբան կերպով բարոյական օժանդակութիւն ցոյց տալ, նոյնպէս և կազմակերպել ընկերութիւն նուիրատուութիւններ հաւաքելու համար ի նպաստ պատերազմող եղբայրների Մակեդոնիայում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

14 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օգոստոսի 14-ին Պետրօպաւլօվսկի տաճարը այցելեցին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիներ՝ Մարիա Ֆէօդօրօվնան և Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնան, Թագաւոր Գահաժառանգը և Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրօվնան։

ԲԵՐԼԻՆ։ Այստեղի ֆրանսիական դեսպանը Լուբէի կողմից արտաքին գործերի մինիստրին յանձնեց 5000 ֆրանկ—Սիլեզիայում հեղեղից վնասվածների օգտին։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Չերնօգօրիայի դեսպան Բակիճը վախճանվեց կոյր աղիքի բորբոքումից։

ԿԻԵՎ։ Վաղը «Кіево Печерская Лавра»-ի մեծ եկեղեցու տօնն է։ Եկել են մօտ 30,000 ուխտաւորներ։ Վանքի ահագին հիւրանոցում տեղաւորվել են 10,000 հոգի։ Մնացածները լցվել են բակում։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ։ Փակվեցին ժողովրդական դպրոցների ուսուցիչների համար հիմնած հանրակրթական կուրսերը։ Մասնակցողները ճանապարհ ընկան հնագիտական պեղումներ անելու։

ՎԻԷՆՆԱ։ Հրատարակված են այն կանոնները, որոնց հիման վրա շաքարային հարկերը համաձայնեցրած են Բրիւսելի կօնվենցիայի վճռի հետ։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Մարշալ Օմէր Ռուշդի փաշան, որ Մակեդոնիան գրաւող զօրագնդի հրամանատարն էր, զրկված է պաշտօնից և Կ. Պոլիս է կանչված։ Նրան հրաժարեցնելը նշանաւոր աջողութիւն է այն զինուորական կուսակցութեան համար, որը մեղադրում էր մարշալին նեղ աշխարհահայեցողութեան և անգործութեան համար։

ԱԴՐԻԱՆՕՊՈԼ։ Ապստամբների հրոսակախմբերը Կրկքիլիսայի գաւառում այրեցին Կազակլի ու Ինջիջա գիւղերի հաւաքած հացերը և շատ տեղերում աւերեցին հեռագրաթելերը,

ապստամբներից պաշարված Դոկուզուժուկ, Սիկլաւ, Կեդիկլի և Դեվեկոմ գիւղերի ու Ղըրխ-քիլիսայի շրջակայքի բնակիչները ազատվեցին փախուստով։

ՎԻԵՆՆԱ։ Երկաթուղային գնացքը, որ առաւօտեան պէտք է հասնէր Կ. Պօլիս, գիշերը դինամիտով օդն է թռցրած Կուլէլի-Բուրգաս կայարանի մօտ։ Վեց մարդ սպանված են և 15 վիրաւորված։

15 օգոստոսի

ՕԴԵՍՍԱ։ Օգոստոսի 14-ին Օդեսսան հանդիսաւոր կերպով թաղեց Բիտօլիայում սպանված հիւպատոս Ռոստկովսկուն։ Տաճարը լիքն էր։ Երբ քաղաքացիական և զինւորական իշխանաւորները դագաղը դուրս բերին, երաժշտութիւնը նուագեց «Коль славенъ»։ Դագաղը դրին դիակառքի վրա, որը ծածկված էր պսակներով. դրան հետեւեց մի այլ կառք նոյնպէս պսակներով և տխուր կորտեժը ուղևորվեց դէպի Նոր գերեզմանոց։ Բացի եկեղեցական խմբից երգում էր և զինւորական խումբը, մասնակցում էին զինւորական երկու երաժշտախումբ, գնում էին «Терецъ» մարտանաւի նաւաստիները և տեղական զօրքերը։ Դագաղի յետեից հանգուցեալի որդին բարձի վրա դրած տանում էր հօր գնդակահար արած գլխարկը։ Անթիւ բազմութիւնը ուղեկցում էր մինչև գերեզմանոց, որտեղ ճառեր արտասանվեցին։ Դագաղը գերեզման իջեցնելիս միանուագ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ։ Ռոստկովսկին թաղվեց Խրիստոֆոր քաղաքի կողմից յատկացրած տեղում։

ՎԻԵՆՆԱ։ Բուլգարական իշխանը, որ այժմ գտնվում է Ունգարիայում, մօտ օրերս կվերադառնայ Սոֆիա։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Բէյրութում սպանված է ամերիկական փոխ-հիւպատոսը։

ՍՕՖԻԱ։ № 12 գնացքը, որ գալիս էր Եւրոպայից, օդը թռցրին Կուլէլի Բուրգաս անունով թիւրքական կայարանի մօտ, որ գտնվում է Մարիցա գետի ափին։ Օգոստոսի 13-ին գնացքը դուրս եկաւ Սոֆիայից և հասաւ Կուլէլի Բուրգաս երեկոյեան ժամը 10-ին և 30 րօպէին։ Սերբիական կառավարութեանը պատկանող վագօնի մէջ դրված ռումբը կարճ ժամանակում կատարեց իր գործողութիւնը. վագօնի կտորները օդի մէջ թռան. լսվեցին մեռնողների սարսափելի ձայները. սպանված են 6 մարդ և վիրաւորված—15։ Կայարանը պահպանողը թիւրքական ժանդարմերիան էր։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Բէյրութի ամերիկական փոխ-հիւպատոսի սպանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օրը։ Միացեալ Նահանգները պահանջում են խիստ պատժել յանցաւորներին։ Եթէ Թիւրքիան բաւարարութիւն չը տայ, այն ժամանակ Բէյրութ կուղարկվի եւրոպական ջրերում գտնվող նաւախումբը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Երբ արեւելեան արագընթաց գնացքը պայթումի ժամանակ վիրաւորվածներին հասցրեց Սիրկեջի կայարանը, հաւաքվեցին բազմաթիւ մահմեդականներ, բայց թիւրիմացութիւն տեղի չունեցաւ։ Բ. Դուռը հաղորդեց ռուսական դեսպանութիւններին գաւառներում հրատարակված յայտարարութիւնը, որի մէջ ասված է, թէ Սալօնիկի, Մօնաստիրի, Ուսկիւբի և Ադրիանապօլսի վիլայէթներում շատ գիւղացիներ ապստամբների ջանքերի շնորհիւ մտել են շարժման մէջ և թէ անձնական, թէ նիւթական վնաս են հասցնում խաղաղ ազգաբնակութեանը, խանգարում են հասարակական հանգստութիւնը, որ և վրդովեցնում է քաղաքակիրթ աշխարհին։ Մոլորված մարդկանցից շատերը արդէն հպատակվեցին։ Յայտարարութիւնը հրաւիրում է հաւատալ սուլթանի բարեացակամ կառավարութեանը, հպատակվել նրան և յանձնել զէնքերը։ Բոլոր այն անձինք, որոնք այսուհետև կը մասնակցեն շարժմանը, եռանդուն հալածանքի և խիստ պատժի կենթարկվեն։ Գիշերը Կուլէլի-Բուրգաս կայարանի մօտ դինամիտային փորձ կատարվեց գնացքի խոհանոց-վագօնում, որը գալու էր օգոստոսի 14-ին, առաւօտեան։ Երեք վագօն ջարդված են, սպանված են 6 մարդ, որոնց թւում՝ խոհարարը, մի երեխայ, մի աշակերտ և երկու թրքուհի, վիրաւորված են 12 հոգի, որոնց թւում երկաթուղիական երեք ծառայողներ։ Ոճրագործներից մէկին ձերբակալեցին, իսկ միւսներին որոնում են։ Քննութիւն է կատարվում. շարժումը չէ դադարել։ Երկաթուղիական պահպանութիւնը կրկնապատկված է։ Պայթումը կատարվել է այն ժամանակ, երբ գնացքը կանգնած էր Կուլէլի Բուրգասում։ Պայթեցրած է այն վագօնը, որտեղ խոհանոցն ու ռեստորանն էին գետեղված և երրորդ կլասսի վագօնները։ Սպանված են 6 մարդ, վիրաւորված են 18, որոնցից 5-ը—ծանր։ Պօստը, վիրաւորներին և ճանապարհորդների մի մասին այստեղ կը բերէ արեւելեան էքսպրեսը, որը առաւօտեան փոխարէն կը հասնի ճաշից յետոյ, ժամը 4-ին։ Մնացած ճանապարհորդները կը գան մարդատար գնացքով, որը պահպանում է երթեւեկութիւնը Ադրիանապօլսի և Կ. Պօլսի միջև։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽԱՉԱՏ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ աշակերտների վերաքննութիւնները և նորեկների ընդունելութիւնը սկսվելու են օգոստոսի 25-ին և տեւելու են մինչև 27-ը, իսկ նորեկների քննութիւնները սկսվելու են օգոստոսի 28-ին և վերջանալու են օգոստոսի 30-ին։ Նորեկները պէտք է խնդիրքի հետ ներկայացնեն ծննդեան վկայական (իսկական մետրիկա, և ոչ քաղուածք) և ծաղկի պատուաստի վկայական։

Պաշտ. տեսչի՝ Ստ. Մալխասեանց

(21 յն. 20, 31 յլ. 16 օգ.) 4—4

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վելիամինովսկայա փ. տ. № 8.

(ե. հ. շ.) 6—100

Կովկասի ուսումնարանական շրջանի պ. հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ սոյն սեպտեմբերի 1-ից Ալէքսանդրապոլում բաց եմ անում

ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ և ՊԱՆՍԻՕՆ

Ուսումնարանի նպատակն է—պատրաստել աշակերտներ միջնակարգ դպրոցների համար։ Ընդունում եմ նոյնպէս ուրիշ դպրոցներից աշակերտներ պանսիօնում բնակեցնելու։

Հասցէս, Александрополь, уголь Александровской и Артиллерійской улица, домъ А. А. Цагикова, Частное училище 3-го разряда и пансіонъ В. П. Шахазизянпа.

(շ.) 2—3

ԴՊՐՈՑ և ՊԱՆՍԻՕՆ

Յով. Մէլիք-Ջհանեանցի

Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթեւեկ աշակերտներ և պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Աւանդվում են գերման., ֆրանս. և լատին. լեզուները։

Тифлисъ. Армянскій базаръ, домъ Гургенова, № 28. (ե. հ. շ.) 3—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ամառս ընդունում է հիւանդներ Պետերգօրակում։

Армянская ул,. д. Паджановой.

(չ. ո.-շ.) 23—20

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել ԿՐՕՆԻ հետեւեալ դասագրքերը.

Աշակերտաց համար.

1. Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2. » »	բ.	»	. —	20
3. » »	գ.	»	. —	30
4. Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5. Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6. Գործք առաքելոց	զ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար.

7. Ուղեցոյց կրօնի—Հին-ուխտի (սպռ.)	— —
8. » » —Նոր-ուխտի	. 2—50
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—50
10. » » » Ե. »	— 50

Ինձ դիմողներին ստանում են 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղջ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".

3—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Ցերեկային միջնակարգ ուսումնարանների շրջանաւարտներին և երեկոյեան դասընթացներ հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձանց համար

[Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առեւտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ առեւտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առեւտրական թղթակցութիւն. 4) Առեւտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առեւտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (ե. շ.) 13—25

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ ԵՆ

Ե. ԹՈՓՉԵԱՆԻ

Խմբագրած

„ԼՈՅՍ"

ՍԵՂԱՆԻ (1 ր.), ՊԱՏԻ (50 կոպ.) և ԳՐՊԱՆԻ (20 կոպ.) ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ 1904 Թ.

Վիճակագրակ., գրական., գիտական եւ գեղարուեստ. հարուստ յաւելուածներով։

Աշխատակիցներն են՝ Աճառեան Հ., Ազաբեկեան Հ., բժ. Արծրունի Վ., Ա—Դօ, Բաշինջաղեան Գ., բժ. Բուդաղեան Ա., Թումանեան Յով., Իսահակեան Ա., Լէօ, Մատուրեան Ա., առաջնորդ Կաճկաճեան Ն., Ղազարեան Գ., Մալխասեան Ստ., Մանուէլեան Լ., առաջնորդ Մակարեան Գ., Մեծատուրեան Գ., Յովհաննիսեան Տիգ., Նիկողոսեան Ն. քահ., Շիրվանզադէ, Զօրաեան Ա., Պօշեան Գ., Ջամբազեան Զ., Սերովբեան Բ., Տէր-Մինասեան Արշ. քահ., Տէր-Միրաքեան Յով., բժ. Օհանեան Քր., Փափազեան Վրթ., դոկտ. Փաշայեան Կ., բժ. Քալանթարեան Լ., Ֆրանգեան Ե. և ուրիշները։

«ԼՈՅՍ»-ն իր չքեղ արտաքինով (բազմաթիւ պատկերներ) և բազմակողմանի բովանդակութեամբ լինելու է ամեն մի ընթերցողի խորհրդատու ընկերը, ամեն մի ընտանիքի սեղանի զարդը։

Այժմեանից գումարով գնողներին ձեռնտու զիջումն կը լինի։

Սեղանի օրացոյցում կը տպագրվեն նաև յայտարարութիւններ բոլոր լեզուներով. վճարը երեսը—(6×4=24 քառ. վերշոկ)—25 ր., 1/2 եր.—15 ր., 1/4 եր.—8 ր., 1/8—5 ր.։

Դիմել՝ Тифлисъ. Троицкая 11. Е. Топчяну. Արտասահմանից՝ Tiflis. Troizkaia 11. E. Toptschian. Թիֆլիսում յայտարարութիւններ ընդունվում են նաև «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում (Дворц. ул.), „Гаванна" (Головинскій пр. 3) և „Прогрессъ"—(Головин. пр. подъ Собраніемъ)—ծխախոտախանութներում։ 4—10

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Վաճառվում են

ժողովրդական-ընթերցանութեան համար հետեւեալ գրքերը, որոնք արժեն 3—8 կոպէկ։ Երգեր ու վէրքեր, Ա. Իսահակեանի։ Խղճով դատաստան, թարգմ. Ստ. Մալխասեանի։ Փօքրիկ Թմբկահարը, Յուգայի վերջին գիշերը, թարգմ. Խ. քահ. Փանեանի։ Եկեղեցական սուրբ պատկերներ, Տ. Ց.։ Հրէայ Արմէրը թարգմ. օր. Շ. Տ.-ն.։ Գառող Ագգէն, թարգմ. Հ. Ա.։ Վրէժ և հիւանդապահ աղջիկը, թարգմ. Լ. Մ. Ա.։ Զօրաւոր մօրը, թարգմ. Ղ. Աղայեանի։ Կօշկակար երաժիշտ, թարգմ. օր. Ն. Ղուլիջանեանի։ Երիտասարդ Անգլիացին, թարգմ. օր. Շ. Տ.-ն։ Թռչունների աշնանային տեղափոխութիւնը և բնի ու ձուի որսը Աներեւոյթ հողագործը, Լ. Մ. Ադամեանի։ Գառող արմաւենին, թարգմ. Հ. Ա.։ Հոգածին և անմեռ աշխարհք, Ս. Քամալեանցի։ Խանձուած քար, Ռուշիդի։ Աստուծոյ Տաճարը Տ. Ց.։ Հարիւր ամենալաւ գրքեր, թարգմ. Ս. Եղիազարեանի։ Մեր Խէչօն, Պռօշեանի։ Աստղալից երկինքը և երկրագունդը։ Վերադարձրաւ յանցաւորը, Ա. Եղիազարեանի։ Յիս. Քրիստ. Մկրտութիւնը, Եմ. քհն. Նազարեանցի։ Խելագար յիշատակարանը, թարգմ. Ս. Տ.-Մ.։ Մի անգամ աշնանը, թարգմ. Շահումեանի։ Լօխմանի հէքիմը, Ե. Եսայեանի։ Հասարակական թէօրիաներ, թարգմ. Սամվէլեանի։ Ամայի դաշտում, թարգմ. Իսահակեանի։ 26 ազամարդ մի աղջիկ, թարգմ. Մուշէ վարդապետի։ Թաթախման գիշեր, Լէօյի։ Անպոչ հորթը։ Հայր Մելոնը։ Ագգանչանը։ Աստուծում թէ մամոնային։ Ճշմարտութիւնը, թարգմ. Աթանասեանի։ Արդարն ու Մեղաւորը։ Մարդուս շատ հող է հարկաւոր, թարգմ. Վ. քհյ. Մովսիսեանի։ Դիմակ, թարգմ. Ե. Եսայեան։ Անիւտան, թարգմ. Ե. Եսայեանի։ Գերեզի տորօւներ, թարգմ. Ե. Եսայեանի։ Սև հացեր, թարգմ. օր. Ն. Աղանեանց։ Ապուշը, թարգմ. նոյնի։ Վարժապետը թարգմ. Լ. Մ.-Ա.։ Միխիթարեան Միաբանութիւն, Ահարոնեանի։

Դիմել.—Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Тифлисъ, д. Лалаева, на Дворцовой улицѣ, Г. Галустяну. 2—3

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են հայերէն հետեւեալ նոր գրքերը՝

Ալթունեան Արշ., Աղքատին պատիւը կամ Նախախնամութեան մատը, իրական վէպ 4 հատոր, Գահիրէ, գ. 2 ր. 40 կոպ.։
Անդրէեվ Լ., Օտարազգին, թարգ. ռուս. Տ. Յովհաննիսեան, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 10 կ.։
Արարի, Գերմանական հիւանդութիւն, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 20 կ.։
Բուրժէ Պօլ, Միխոստովանութիւն, վէպիկ, ֆրանս. թարգմ. Ն. Ցարոյ, Թիֆլ. 1903, թ. 15 կ.։
Գօրկիյ Մակս., 26 ազամարդ և 1 աղջիկ, թարգ. Մուշէ վարդապետ, Թիֆլ. 1903 թ. 5 կ.։
Թաւարբեգեան Վ., Բանաստեղծութիւններ, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 50 կ.։
Եսայեան Ցար., Րաֆֆի—նրա կեանքը և գրական գործունէութիւնը, Թիֆլ. 1903, 10 կ.։
Լալայեան Եր., Հորոռ—ժողովրդական առակ, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 5 կ.։
Նաւասարդեան Տիգր., Հայ-ժողովրդական հէքիաթներ, 10-րդ գիրք, Թիֆլ. 1903, 50 կ.։
» , Բառգիրք Արարատեան բարբառի մօտ 5000 բառ ու ոճ, Թիֆլիս, 1903 թ. գ. 50 կ.։
Սօլօվեան Յովակիմ, Մեռած Մովում, վէպ երեք մասից բաղկացած, Մոսկ., 1902, 1 ր.։
Րաֆֆի, Ոսկի աքաղաղ, ա. և բ. մաս, հեղինակի պատկերով բ. տիպ, Բագու, 1903, գ., 1 ր.։

Դիմել Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. 3—5

ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԷՅՇԷԼԼԷՐ

առեւտրական տունը բաց է անում օգոստոսի միջին Թիւերին Երեւանեան Հրապարակի վրա, քաղաքային կրեդիտային ընկերութեան տան մէջ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱ-ԿԱՆ ՌԷՏԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ և արտասահմանեան ու ռուսական արտադրութեան կաշուեղէն ապրանքների վաճառումն։

(Օգոստոսի 2, 3, 6, 8, 10 12 և 15) 7—7

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 15 августа 1903 г. Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, Б. Ванкская ул.